B. N. C
FIRENZE
1 0 2 0
19

1020.19

Digitized by Google

1020 . 19



# ¶BERNONIS ABBATIS LIBELLVS. de officio Miſſæ quem ędidit Rhomæ.

Sacerdotes ſtudioſe legant

¶ AGNI PASCHALIS CELEBRANDI ritus:vnus & vniformis vbiq; fuit.in eccleſijs ergo quoad fieri poteſt. vnus & vniformis offerendi modus eſſe debet. Et vt ſynaxeos myſterium omniū ſummum & maximum eſt:ita ius ipſum ordinandi/ſummi pontifices vel ſoli habuere.neq; quicq̃ aut addere aut ſubſtrahere temere audendum eſt. Quapropter ſtudeat ſacerdos quiſq; ſi quid antehac confuſum & inordinatum in ſuo miniſtrandi modo admiſerit:ſeipſum emendare & pro omiſſis veniam ſuppliciter expoſcere/ cognoſcens quod ab apoſtolo dictum eſt. quæ autem ſunt a deo ordinata ſunt.

BIBLIOTECA NAZIONALE FIRENZE 1872

¶IACOBVS FABER SACERDOTIBVS S. D.

SAcerdotale myſterium tãta noſcitur dignitate fulgere/tãta maieſtate excellere: vt nihil ſub ſole illuſtrius/ nihil cognoſcatur auguſtius. Quamobrem ſecũdum ſcientiam quantum mortalibus fas poſſibileq; eſt: eos qui tam ſublime tractant ſacramentum/pure & munde ad ſancta altaria accedere ſtudendum eſt. ne ſi ignoranter accedatur: ſine ſale videatur ſummum ſacrificium deo offerri. quod nihilominus in figura/in omni vel minimo ſacrificiorũ veteris ritus oblatione/ſub interminatione diuina ſtricte vetitum eſt. Cum etiam ſcriptum ſit/in doctrinis glorificate deum, quid enim doctrinæ: niſi eorum quæ tractantur certæ ſcientiæ? Ad quod quidem rite aſſequẽdum/ cum ſuperiore Iulio bibliothecas Moguntinas forte luſtrarem: occurrit mihi quidam libellus venerabilis viri Bernonis quondam Abbatis Augienſis/circa diuinorum priſcas & apoſtolicas inſtitutiones peruestigandas olim vigilantiſſimi, qui non parum vtilis & accommodus huic rei mihi viſus eſt. Quo inuento: rogaui excellentis prudentiæ virum Andream Veſtuſennum doctorem/vt eum ex libraria obtentum exſcribi mea cauſa iuberet/perſcriptum autem ad me mitteret in Galliã, quod lubens (vt officioſus erat) annuit. Acceptum igitur ex Germania librum commiſi officinę/ quo multis/maxime ſacerdotibus proſit. Nam is mihi ſane viſus eſt/qui dignus ſit in manibus omnium ſacerdotum verſari: ne negligenter & inſcie ſanctũ opus aggrediãtur. cum etiam ſcriptum eſſe non neſciant: maledictũ eum eſſe qui negligenter opus domini facit. Præmonitum tamen circa id ſanctiſſ. & auguſtiſſ. myſteriũ

paucorum verborū nullum ægre laturum crediderim: quæ plęriq; ſacerdotum vel ignorant vel in eis errare ſolent. vt deinceps vel admoniti vitent errorem: vel non ignorantes (quod abſit) delinquant. vnum eſt / Miſſa: quod hebræum vocabulum eſt / perinde ſignificans ac liturgia apud Græcos & vt officium / ſacrūq; miniſterium apud nos. Ex rudimentis Hebraicis Capnionis. Alterum Aleluia / quo interdum frequens eſt in miſſa vſus: quadriſyllabum eſt / & ia vna ſyllaba. Ex Hieronymo & hebræo. ſignificatq; alelu per ſe / laudate: & ia monoſyllabum per ſe / dominum. Tertium in litaniis id eſt in nouenis ſupplicationibus imitatione nouem chororū cœleſtium / kyrie eleiſon / Chriſte eleiſon: bina ſunt vocabula: & eleiſon quadriſyllabum / accentu more græco in antepenultima / licet penultima longa ſit / ſ littera etiam craſſum ſonum retinente. id ex gręco ἐλέησον. ſignificatq; id: ter / domine miſerere. ter Chriſte miſerere. ter item / domine miſerere. Quartum in triſagio hymno angelorū / ſanctus / ſanctus / ſanctus / in fine oſiana quadriſyllabum eſt / ſignificatq; ſalua age / ſiue ſalua obſecro. Ex Hieronymo & hebræo. ſignificatq; oſia per ſe / ſalua: & na monoſyllabum per ſe / eia / age / vel quippiam ſimile. eſt enim obſecratiua particula. Hæc ſunt quę ſacerdotes qui angeli domini ſunt / indignum latere putaui. Pariſiis. M.D.X.

Miſſa

λειτουργία.

Aleluia

κύριε ἐλέησον.

Oſiana

# ¶CAPITA LIBELLI BERNONIS ABBATIS DE OFFICIO MISSAE.

De pſalmis & orationibus ante miſſam dicendis. 1
De confeſſione/introitu/& litanijs in miſſa. 2
De gloria in excelſis/& dominus vobiſcum. 3
De prima oratione in miſſa. 4
De numero orationum. 5
De authenticis orationibus. 6
De concluſione orationum. 7
Item de concluſione ſiue confirmatione orationum. 8
De epiſtola ad miſſam legenda. 9
De euangelio: in quam partem ſit legendum. 10
De oblatione in altari componenda. 11
Quid ſuper oblationem in altari ſit dicendum. 12
Quid auctum ſit in canone. 13
Quid ſuperfluum ſit in canone. 14
De ſignis ſuper oblationem. 15
De acceptione oblationis in manus. 16
De commemoratione dominicæ paſſionis. 17
De commemoratione mortuorum & reliquis obſeruantijs vſq; in finem canonis. 18
De pane/fractione/& communicatione. 19
De vitanda intinctione. 20
Repetitio a ſuperioribus. 21
De benedictione poſt miſſam. 22
Quid agat ſacerdos poſt miſſam. 23
Breuis deſcriptio celebrandæ miſſæ. 24
Epilogus. 25

¶BERNONIS ABBATIS DE OFFIcio miſſæ/ de pſalmis & orationibꝰ ante miſſã. Cap.I.

PReſbyter cũ ſe parat ad miſſam: iuxta Romanã conſuetudinẽ decãtat pſalmos. Quã dicta. Benedixiſti. Inclina. Credidi. Pater noſter cum precibus & oratione pro peccatis. videlicet vt interius/ exteriuſqꝫ ſummo ſacerdoti placere valeat: quem cum ſacratiſſima oblatione ſibi/ Chriſtianiſqꝫ omnibus placare deſyderat.

¶Pſalmi/ preces & oratio.

QVam dilecta tabernacula tua domine virtutum: concupiſcit & deficit anima mea in atria domini. Pſal.83.

Cor meũ & caro mea: exultauerunt in deum viuum.

Etenim paſſer inuenit ſibi domum: & hirundo nidum ſibi/ vbi ponat pullos ſuos.

Altaria tua domine virtutum: rex meus & deus meus.

Beati qui habitant in domo tua: in ſæcula ſæculorum laudabunt te.

Beatus vir cuius eſt auxiliũ abs te/ aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarũ: in loco quẽ poſuit.

Etenim benedictiones dabit legiſlator/ ibunt de virtute in virtutem: videbitur deus deorum in ſion.

Domine deus virtutum exaudi orationem meam: auribus percipe deus Iacob.

Protector noſter aſpice deꝰ: & reſpice in faciẽ CHRISTI tui.

Quia melior eſt dies vna in atrijs tuis: ſuper milia.

Elegi abiectus eſſe in domo dei mei: magis q̃ habitare in tabernaculis peccatorum.

Quia miſericordiam & veritatem diligit deus:gratiam & gloriam dabit dominus.
Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia: domine virtutum beatus homo qui ſperat in te.
Gloria patri. Sicut erat.
Pſal.84. BEnedixiſti domine terram tuam: auertiſti captiuitatem Iacob.
Remiſiſti iniquitatem plebis tuæ: operuiſti omnia peccata eorum.
Mitigaſti omnem iram tuam:auertiſti ab ira indignationis tuæ.
Conuerte nos deus ſalutaris noſter:& auerte iram tuam a nobis.
Nunquid inæternum iraſceris nobis:aut extendes irã tuam a generatione in generationem:
Deus tu conuerſus viuificabis nos:& plebs tua lętabitur in te.
Oſtende nobis domine miſericordiam tuam:& ſalutare tuum da nobis.
Audiam quid loquatur in me dominus deus: quoniã loquetur pacem in plebem ſuam.
Et ſuper ſanctos ſuos: & in eos qui conuertuntur ad cor.
Veruntamen prope timẽtes eum ſalutare ipſius:vt inhabitet gloria in terra noſtra.
Miſericordia & veritas obuiauerũt ſibi:iuſtitia & pax oſculatæ ſunt.
Veritas de terra orta eſt:& iuſtitia de cœlo proſpexit.
Etenim dominus dabit benignitatem: & terra noſtra dabit fructum ſuum.
Iuſtitia ante eum ambulabit: & ponet in via greſſus ſuos.
Gloria patri. Sicut erat.

INclina domine aurem tuam & exaudi me: Pſal. 85.
quoniam inops & pauper ſum ego.
Cuſtodi animam meam quoniam ſanctus ſum: ſaluum fac ſeruum tuum deus meus ſperantem in te.
Miſerere mei domine quoniam ad te clamaui tota die: lętifica animam ſerui tui/quoniam ad te domine animam meam leuaui.
Quoniam tu domine ſuauis & mitis: & multæ miſericordiæ omnibus inuocantibus te.
Auribus percipe domine orationem meam: & intende voci deprecationis meæ.
In die tribulatiōis meæ clamaui ad te: q̄a exaudiſti me.
Nō eſt ſimilis tui ī dijs dn̄e: & nō eſt ſecūdū opera tua.
Omnes gentes quaſcunq; feciſti venient & adorabunt coram te domine: & glorificabunt nomen tuum.
Quoniā magnꝰ es tu & faciēs mirabilia: tu es deꝰ ſolꝰ.
Deduc me domine in via tua & ingrediar in veritate tua: lętetur cor meum vt timeat nomen tuum.
Confitebor tibi domine deꝰ meus in toto corde meo: & glorificabo nomen tuum in æternum.
Quia miſericordia tua magna eſt ſuper me: & eruiſti animam meam ex inferno inferiori.
Deus iniqui inſurrexerunt ſuper me/ & ſynagoga potentium quæſierunt animam meam: & non propoſuerunt te in conſpectu ſuo.
Et tu domine deus miſerator & miſericors: patiens & multæ miſericordiæ & verax.
Reſpice in me & miſerere mei/da imperiū tuum puero tuo: & ſaluum fac filium ancillæ tuæ.
Fac mecum ſignū in bono vt videāt qui oderunt me & confundantur: quoniā tu domine adiuuiſti me & conſolatus es me. Gloria patri. Sicut erat.

Pſal.115. CRedidi propter quod locutus ſum: ego autem humiliatus ſum nimis.
Ego dixi in exceſſu meo: omnis homo mēdax. Quid retribuam domino: pro omnibus quæ retribuit mihi?
Calicē ſalutaris accipiam: & nomē domini inuocabo.
Vota mea domino reddam coram omni populo eius: precioſa in conſpectu domini mors ſanctorum eius.
O domine quia ego ſeruus tuus: ego ſeruus tuus & filius ancillæ tuæ.
Dirupiſti vincula mea tibi ſacrificabo hoſtiam laudis: & nomen domini inuocabo.
Vota mea reddam in conſpectu omnis populi eius: in atrijs domus domini in medio tui Hieruſalem.
Gloria patri. Sicut erat. Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon Kyrie eleiſon. Pater noſter. Et ne nos. Sed libera.
Ego dixi domine miſerere mei. Sana animam meam quia peccaui tibi.
Conuerterre domine vſquequo. Et deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos.
Fiat miſericordia tua domine ſuper nos. Quemadmodum ſperauimus in te.
Sacerdotes tui induantur iuſtitiam. Et ſancti tui exultent.
Protector noſter aſpice deus. Et reſpice in faciem CHRISTI tui. Domine exaudi orationem meam.
Oratio. Aufer a nobis quæſumus domine cunctas iniquitates noſtras & peccata noſtra: vt mereamur puris mentibus ad ſancta ſanctorum introire. Per CHRISTVM dominum noſtrum.

¶De confeſſione/introitu/litanijs. Cap.II.

PAratus autem intrat ad altare & facit con-
feſſionem: quia ſcriptū eſt. Sapiens accuſa-
tor eſt ſui in principio. & antiquæ legis ſa-
cerdotes primum pro ſe/ deinde pro popu-
lo offerre ſoliti erant. Interim cantatur antiphona ad Antiphona
introitum: quæ ab introitu ſacerdotis ad altare hoc no Introitus
men meruit habere. Hanc ad introitū dici: Celeſtinus Celeſtinus
papa in ordine XLV. inſtituit. cū vſq; ad eius tēpora:
ante ſacrificiū/ epiſtola tantū Pauli & euangelium le-
geretur. Litaniæ quæ ſequuntur: propter ipſa græca Litaniæ.
verba/ a græcis aſſumptæ creduntur.

¶ De gloria in excelſis & dominus vobiſcū. Cap. III

IN omni feſto quod plenum habet officium
excepto infra aduentum domini & ſeptua-
geſimam & natale innocentum: tam preſby-
ter q̄ epiſcopus Gloria in excelſis dicunt. Gloria ī exc̄
quod etiam nunq̄ poſt meridiem legitur dicendum: celſis deo.
niſi in cœna domini vbi Chriſma conficitur/ & ſabba
tis paſchæ & penthecoſtes. Deinde verſus ad populū
dicit SALVTATIONEM. Dominus vobiſcum. Dominus
RESPONSIO. Et cum ſpiritu tuo. Sicut enim ine- vobiſcum.
pte reſponderetur & cum ſpiritu veſtro/ cum vnus eſſet
ſaluator: ſic incongrue ſalutatur per dominus vobiſcū/
cum vnus tantum aſſit/ vel nullus. Hoc vtiq; beatiſſi-
mi patres apoſtolici/ Anacletus quidem a beato Petro Anacletus
V. et Sother in ordine XIII. decretis ſuis firmauere: Sother.
vt ſacerdos ſemper vel tertius eſſet dum miſſas celebra-
ret. Zacharias item vir apoſtolicus in ordine XCV. cō zacharias.
ſtituit: ne ſacerdos ad celebranda miſſarum ſolennia
cum baculo iutraret/ nec velato capite altari aſtaret.
Sancti quoq; patres in Aurelianenſi concilio cap. III
conſtituerunt vt ad ſalutationes ſacerdotis non ſolum

clerici & deo dicati:ſed omnis plebs/conſona voce reſpondeat.

¶De prima oratione in miſſa. Cap.IIII.

Oratio.

Sequitur oratio quam collectam dicunt : eo ꝙ ſacerdos qui legatione fungitur pro populo ad dominum / omnium petitiones ea in oratione colligat atq; concludat. Illæ tamen orationes /ſpecialius collectę vocari videntur:quę apud Romanos ſupra collectam populi fiũt/dum colligitur vt procedat de vna eccleſia in aliam ad ſtationẽ faciẽdam. vt in capite ieiunij illa oratio. Concede quęſumus. apud ſanctam Anaſtaſiam ſupra collectam populi dicitur: qui ſtationem apud ſanctam Sabinam celebraturus eſt.

¶De numero orationum. Cap.V.

Iuxta Romanum ordinem/non niſi vnam orationem ante lectionem dicere deberemus:vt Amalarius in prologo ſui libri de officijs / ſe ab ipſis Romanis didiciſſe fatetur. Hoc vtiq; & inſtitutio officiorum exigere videtur: vt ſicut ad vnam miſſam vnam tantum lectionẽ & euãgelium legimus/item vnum introitum/imo vnum officium cantamus/nihilominus & vnam orationem dicamus. Sed hæc iam pauci obſeruant. immo plures intãtum orationes multiplicant: vt auditores ſuos ſibi ingratos efficiant/& populum dei potius auertant q̃ ad ſacrificium alliciant. Hoc autem ſapientioribus multum diſplicet. qui etſi aliquando antiquam traditionem alijs morem gerendo excedant: in ipſa tamen ſua exceſſione modum tenere & aliquam rationem attendere ſolent. Vnde & in miſſa( etſi non ſemper) vna tantum oratione ſunt contenti: ſeptenarium tamen numerum in orationibus raro excedunt. Quem vtique

numerum nec dominica oratio excedit:quæ cum ſolis ſeptem petitionibus omnia corpori & animæ neceſſaria compræhendit. Hoc ſummopere ſolent obſeruare: vt in miſſa aut vnā/aut tres/aut quinq;/aut ſeptem orationes dicant. vnam:propter Romanam traditionem. tres:quia dominꝰ ante paſſionem ſuam ter oraſſe legitur. q̄nq;:propter quincupartitam eius paſſionē/in cuius commemorationē eadem celebramus officia. ſeptē: q̄a & apoſtoli ſeptē petitiones dominicæ orationis ad conſecrationem eorundem myſteriorum frequentaſſe leguntur. In natali tamen domini ad miſſam in mane Romani orationem de ſancta Anaſtaſia adiiciunt: quia ſtationem in eccleſia eiuſdem martyris ad eandem miſſam agūt. Et nos quoq; illos in illa adiectione imitamur:licet non eandem adiectionis occaſionem habere videamur. Rariſſime quidem diligentiores officiorū obſeruatores alios in orationibus numeros admittunt:niſi quos & nos ſupra competēti myſterio inſignitos notauimus.

¶De authenticis orationibus. Cap. VI.

ALias quoq; orationes niſi antiquas & Gregorianas difficile admittunt: vtpote quas in antiquioribus & emendatioribus ſacramentariis maxime inueniunt. Nam octauum Africanæ prouinciæ concilium cui ſanctus Auguſtinus immo CCXIIII. ſancti patres interfuerunt: capite XII. ita conſtituit. Nullæ preces vel orationes/ vel præfationes vel commendationes/ vel manus impoſitiones dicantur: niſi in concilio fuerint probatæ. Item tertium Cartaginenſe concilium cui item ſanctus Auguſtinus interfuit:capite viceſimotertio. Nullus ad altare patrem pro filio vel filium pro patre nominet:ſed ſemper orationē ad patrē dirigat. nec quali-

bet oratione vtatur: niſi probata. Oratio quidem ad patrem dirigenda eſt iuxta domini præceptum: qui diſcipulos ſuos ita inſtruxit cum eum interrogarent qualiter orare debuiſſent. Cum ſtabitis inquit ad orandum: dicite. Pater noſter.

¶ De concluſione ſiue confirmatione orationum. Cap. II.

Per do. nrm

Concludimus autem orationes per dominum noſtrum/ videlicet patrem orādo per filium: iuxta eiuſdem filij præceptum/ qui in euangelio ita pręcepit. Vſque modo non petiſtis quicquam in nomine meo: petite & accipietis. Qui & effectum noſtris petitionibus: ſi per ipſum rogauerimus promittit/ dicens. Quodcunque petieritis patrem in nomine meo: dabit vobis. Vnde & plurimas orationes vel pene omnes: ſatis congrue ita concludimus/ per dominum. Pauciſſimæ enim inueniūtur: quæ pro competentia ſenſus alia concluſione finiātur. vt illa. Præſta quæſumus omnipotens deus vt natus ſaluator: qui tecum viuit. In qualibet autem concluſione/ cōmemorationem ſanctæ trinitatis obſeruare ſolemus: iuxta quod in emendatioribus ſacramentarijs expreſſum inuenimus. Sciendum autem in illa vſitata concluſione per dominū: ꝙ Romanus ordo & antiquiſſima exemplaria nomen dei interponunt vbi dicitur/ qui tecum viuit & regnat deus: quod tamen recentiores poſt nomen ſpiritus ſancti ſubiungere ſolent. Et hæc vtiq; conſuetudo etiam apud Romanos/ & vſquequaq; inualuit: vt antiquæ traditionis executio/ iam non ſine ſcandalo locum habere poſſit. Quod iuxta apoſtolum & euangelium: in tam leuibus cauſis ſummo ſtudio deuitare debemus.

¶ De eodem. Cap. VII

SEcundum Romanam auctoritatem nullam orationem per eum qui venturus eſt concludimus: niſi ſit exorciſmus: in quo diabolus per diuinum iudicium vt a creatura dei diſcedat exorcizatur/ ſiue adiuratur. Nam in aliis orationibus quas per dominum noſtrum concludimus: patrem vt nobis per amorem filii ſui ſubueniat imploramus. In exorciſmo autẽ: diabolum per dei iudicium vt aufugiat increpamus. Omnes autem aſtãtes iuxta antiquam ſanctorum patrum traditionem in ſignum cõfirmationis / amen ſubiungere debent: vt communem orationem quam ſacerdos pro omnibus domino libauit confirment. Vnde & in ipſa ſecreta per omnia ſæcula ſęculorum: altius dicit. vt pręmiſſa oratio per amẽ a populo confirmari poſſit. Amen: omnibus reſpõdendum

¶ De epiſtola ad miſſam legenda. Cap. VIII.

SOlis ſubdiaconibus inferioris gradus Romana auctoritas concedit: vt ſacris veſtibus induti epiſtolam legant ad miſſam. quod tamen non ex eorum conſecratione: ſed ex eccleſiaſtica potius conceſſione meruerunt obtinere. vnde & rationabilius eſſe videtur vt ipſe ſacerdos ſibi epiſtolam legat: q̃ vt aliquem nondum ordinatũ aſciſcat ſibi ad legendum. Nam beatus Hormiſda a ſancto Petro LIIII papa cap. III illum deponit: quicũq; nõ ordinatus officiũ ordinati vſurpauerit quod vtiq; nec ex cõſecratione nec ex eccleſiaſtica conſuetudine vnquã promeruit. Canones etiam alios niſi ad hoc ordinatos in eccleſia legere vel in pulpito pſallere vel alleluia dicere vel aliubi exorcizare in diuerſis concilijs prohibuere. Nihil autem obſtat quin ſacerdos in miſſa inferiorũ

Epiſtola

Hormiſda

officia ſi neceſſe fuerit expleat: quem & omnes inferio-
res obtinere conſtat/qui & in miſſa ſacris veſtibus eſt
indutus/ ſine quibus altari iuxta Romanum ordinem
miniſtrare non debemus. Vnde & congruentius ipſe ſi-
bi officium ſubdiaconi repreſentat: q̄ quelibet inordina
tum/nec ſacris veſtibus indutū hoc explere permittat.

¶De euangelio in quā partem ſit lengendū. Cap. X.

Euangeliū Diaconi quoq; officiū in miſſa nihilominus &
ipſe cōuenietius euangelij lectionē explebit:
q̄ alius qui ſacris veſtibus nō fuerit indutus.
Nam etiā diaconus tēpore oblationis & le-
ctionis alba indutus eſſe debet iuxta octaui Carthagi-
nenſis cōcilij cap. XLI: cui ſanctus Auguſtinus immo
CCXVII ſancti patres interfuerunt. Iuxta decretum
Anaſtaſius Anaſtaſij papæ non ſedetur dum euangelium legitur.
quodq; reuerentia (vt aiūt) & apoſtolicæ lectioni apud
Grecos exhibetur. Diaconus cum legit euāgeliū: iuxta
Romanum ordinē in ambone vertitur ad meridiē/ vbi
& maſculi cōueniunt/non ad aquilonē vbi fœminæ cō-
ſiſtunt. Ad principalē enim ſexū merito vertitur: cui (vt
apoſtolus inſtituit) infirmior ſexus domi docēdus cō-
mittitur. Quod autē preſbyteri ad legendū euangeliū
nō ſe ad meridiē vertunt: hoc ideo inoleuiſſe credimus/
quia nec ordo illis iniūxit/vt in ambonē ad legendum
ſicut diaconus aſcēderēt vbi neceſſario ad maſculos po
tius q̄ ad fœminas ſe vertere deberēt. Nam iuxta eccle-
ſiaſticā conſuetudinē ad altare legunt: vbi nulla diuer-
ſitas auditorū approximat/quæ legentes magis in hanc
partē q̄ in aliam conuerti exigat. Nuſquā ibi fœminę:
ſed ſoli ordinati ad dexterā & ad ſiniſtrā permittūtur
aſtare. Ad ſiniſtrū vero cornu altaris habent librū cum

legunt euangelium vel cum ſacrificant: vt in dextera parte expeditiores ſint ad ſuſcipiendas oblationes / ſiue ad conficienda altaris ſacramenta. Vnde ad aquilonem magis q̄ ad meridiem verſi videntur: cum annunciant euangelium. hinc vtiqꝫ illa vſurpatio emerſiſſe videtur: vt etiam diaconi in ambone contra Romanum ordinem ſe vertant ad aquilonem / potiuſqꝫ ſe ad partē fœminarū q̄ maſculorum vertere nō vereantur. Quæ vſurpatio iam adeo inoleuit: vt apud plęroſqꝫ quaſi per ordinem teneatur. Sed quia certiſſime contra ordinem eſt & inhoneſta: a diligentioribus ordinis ſeruatoribus merito refutatur. Ordo quoqꝫ præcipit vt qui lecturus eſt euangelium / crucem ſibi faciat in fronte: videlicet iuxta Auguſtinū in ſede ipſius verecūdiæ / vt eliminata omni verecundia / cū apoſtolo de euangelio CHRISTI non erubeſcat. qui ſe in fine de illo eruditurum prædixit: quicūqꝫ eum hic / vel verba eius coram hominibus erubuerit. faciat etiam ſibi in pectore crucem: ne aliqua ſuggeſtio diaboli impediat / quin puro corde euangeliū dei annūciare valeat. Preſbyter cum legit euangeliū / Romano more planetam in dexterum leuat humerum: vt expeditum ſe terrenis affectibus eſſe demonſtret ad euangelizādum. Eadem quoqꝫ ratione & diaconi cum legunt: planetam in ſiniſtro tantum humero ponere videntur. Item Romanus ordo præcipit: vt incenſum ſemper præcedat euangelium cum ad altare ſiue in ambonem portatur. non autem concedit vt oblatio in altari thurificetur. quod & Amalarius in prologo libri ſui de officijs Romanos deuitare fatetur: quamuis modo a pluribus / immo pene ab omnibus vſurpetur.

¶De oblatione in altari componenda. Cap. XI.

Oblatio

FInito euangelio ſtatim eſt offerendum/dum offerenda canitur:quę nomen de oblatione mutuauit. Nā ordine præpoſtero deinceps offertur. poſt quam propoſitam oblationē in altari/ſacerdos populū hortatur ad orandum. Sanctus Alexander papa VII a beato Petro conſtituit: vt panis tantum & vinum aqua mixtum in ſacrificio domini offeratur. Quia de latere domini ſanguis et aqua ſimul profluxerunt. Vnde & ſanctus Cyprianus in calice inquit dominico aqua vino deeſſe non debet:ne populus qui per aquam iuxta apocalypſin ſignificatur/a CHRISTO ſeparatus eſſe videatur. Ita autem iuxta Romanū ordinem in altari componenda ſunt:vt oblata in corporali poſita/ calix ad dexterum latus oblatæ ponatur/quaſi ſanguinem domini ſuſcepturus/quē de latere dominico profluxiſſe credimus. Nam oblatum ſane panem in verum CHRISTI corpus:ſicut & vinum in ſanguinem dominicum conuerti non dubitamus. Solent autem preſbyteri dum ſine miniſtris offerunt:depoſita oblata in altari patenam abſcondere ſub corporali.& fortaſſe ideo:quia iuxta ordinem & acolythus eam debet tenere inuolutam inter ſacrificandum. Cooperitur quoq; calix non tam cauſa myſterij q̄ cautelæ:vſq; dum finito canone dicitur/oremus præceptis ſalutaribus. Diſcooperitur tamen dum leuatur vbi dicitur:accepit & hunc præclarum calicem.& ibi/per ipſum & cum ipſo.& hoc fortaſſe ideo: quia cautius leuatur ſine cooperimento q̄ coopertus.

Alexander

Cyprianus

¶Quid ſuper oblationē ſit dicendum.
Cap. XII.

COmpoſita autem oblatione in altari/ dicit ſacerdos hanc orationem iuxta gallicanum ordinē. Veni ſanctificator omnipotēs ęterne

deus/benedic hoc ſacrificiū tuo nomini præparatū per
CHRISTVM. Deinde ante altare inclinatus dicat
hanc orationē:non ex aliquo ordine/ſed ex eccleſiaſti-
ca cōſuetudine. Suſcipe ſācta trinitas hanc oblationem
quam tibi offerimus in memoriam paſſionis / reſurre-
ctionis/aſcēſionis. Quæ vtiq; oratio a diligentioribus
ordinis & comprobatæ conſuetudinis obſeruatoribus:
tam pro defunctis q̄ pro viuis ſola frequentatur.qui et
ſi ſępenumero plurimorum coſuetudini cedant:ſuper-
flua tamen ſummopere deuitant. Romanus tamen or-
do nullam orationem inſtituit poſt offerendam ante ſe
cretam. Erectus autem preſbyter: populū hortatur ad
orandum.& ipſe poſt finitam ſecretam:præfationē or-
ditur in canonem.in qua ſupernorum ciuium ordines
merito cōnumerantur:qui eiſdem myſterijs quæ ibi cō
ficiūtur/iuxta atteſtationem ſanctorum patrum inter-
eſſe creduntur. Vnde & angelicus hymnus Sanctus/
Sanctus/ Sāctus ſubſequitur:quē beatus Sixtus papa Sixtus
in ordine ſeptimꝰ cōſtituit vt ante ſacrificiū diceretur.
Hunc autem hymnum & ipſe ſacerdos cum alijs neceſ
ſario debet dicere:ne ſeipſum ſua prece videatur priuaſ
ſe. Qui & ſuas & aliorū voces cum angelicis laudibus
admitti deprecatus eſt in præfatione. Iuxta Romanū
ordinem nunq̄ abſq; lumine celebramus: non vtiq; ad
depellendas tenebras cū ſit clara dies:ſed potius in ty-
pum illius luminis cuius ſacramenta ibi conficimus/
ſine quo & in meridie palpabimus vt in nocte.

¶ Quid auctum ſit in canone. Cap. XIII

ORationem quā canonē ſiue actionē propter
regularem ſacramentorum confectionē Ro
mano more appellamus/quis compoſuerit:
aperte nō legimus. niſi qꝫ ſanctus Gregoriꝰ Gregorius
quēdam ſcholaſticum illam compoſuiſſe teſtatur. Mul

ta tamen eidem canoni a ſanctis patribus inſerta legi-
Alexander. mus. ſic a ſancto Alexādro papa in ordine VII ipſius
dominicæ paſſionis commemoratio interſeri iubetur.
Gregorius. Itē ſanctus Gregorius papa primus: dieſq; noſtros in
tua pace diſponas/vſq; per CHRISTVM dominum
Leo. noſtrum: & magnus Leo ſanctū ſacrificium/immacu-
latam hoſtiam in canone addiderūt. Idem quoq; Gre-
gorius dominicam orationem canoni ſe adiecisse in re-
giſtro ſuo aſſerit: vbi quibuſdam inde murmurantib9/
humili reſponſione ſatiſfecit: incoueniens eſſe aſſerens/
vt oratio quam ſcholaſticus compoſuit ſuper oblationē
diceretur: & illa prætermitteretur quam ipſi apoſtoli
ex inſtitutione dominica in confectione eorundem ſa-
cramentorum vſitaſſe crederētur. In ſummis quoq; fe-
ſtiuitatibus/quędam canoni in illo loco vbi dicitur cōi
cantes/vel hanc igitur oblationem/interponimus: quæ
ex antiquioribus & emendatioribus ſacramētarijs in-
terponenda eſſe didicimus: videlicet in natali domini/
in epiphania/in cœna domini/in paſcha/ in aſcēſione
& pēthecoſte. Huiuſmodi interpoſitiones efficiūt vt il-
lud coīcantes aptius per ſe quaſi in catholica cōmuniōe
manētes intelligam9 q̄ ad ſubſequētiū ſanctorū cōmu-
nionē ipſū referamus. Huiuſmodi autē temerariū vide
tur: vt nos aliqua canoni ad libitū noſtrū adijciamus/
niſi quæ a ſanctis patribus adiecta vel adijciēda eſſe co
gnouimus. pręcipue cū inter ipſos ſanctos patres nulli
aliquid adiecisse legātur: niſi qui & apoſtolica auctori-
tate prędititi/hoc facere potuerūt. Optimū ergo videtur:
vt in hac cauſa terminos patrū noſtrorū nō excedam9.
Nec nos apoſtolicæ auctoritatis reos efficiamus: ſi (qđ
ſoli apoſtolicæ poteſtati competit) canonem noſtris in-
terpoſitionibus augmentare præſumimus.

¶ Quid ſuperfluum ſit in canone. Cap. XIIII.

INterponere ſolent quidam ibi ſuas oratio-nes vbi dicitur memento domine famulorū famularumq̧ tuarum/& ante commemora-tionem defunctorum:item poſt nomen do-mini papæ ſiue proprij epiſcopi/adijciunt & omnibus orthodoxis atq̧ catholicæ & apoſtolicæ fidei cultori-bus:ſed ſuperflue. Nam ordo ſtatim in ſequenti verſu vbi dicitur/memento domine famulorum famularūq̧ tuarum/nobis concedit vt omnium viuorum comme-moremus/quoſcunq̧ voluerimus. Item poſt pauca ad-dunt pro quibus tibi offerimus:cum in antiquioribus & veracioribus ſacramentarijs non niſi ſub tertia per-ſona offerentes ibi reperiātur. Item ibi/vnde & memo-res domine nos ſerui tui:natiuitatē domini cōmemorat cū iuxta apoſtolū in eiuſmodi ſacrificio non natiuitatē domini/ſed mortē eius annūciare debeamus. Vnde & ſanctus Ambroſius in libro ſacramentorū:quotieſcūq̧ inquit offertur ſacrificiū/mors dicitur/ reſurrectio dñi ſignificatur. quod & ſanctus Auguſtinus ſua atteſtatio ne cōfirmat. Quapropter & nos ibi tantum paſſionis/ reſurrectionis/& aſcenſionis cōmemoramur. Hęc igit̃ oīa quæ nos adiectitia notauim⁹:ille ꝓculdubio ſuper-flua & eradenda iudicabit/quicūq̧ antiquiores & emē datiores ſacramētarios diligenter inſpexerit. Sciendū autē quod Romana auctoritas nōia viuorū fideliū in-ternumerare permittit vbi dicit̃. Memēto dñe famulo rū famularūq̧ tuarū: ſimiliter & defunctorū vbi iterū dicitur. Memento etiā domine. Aliorum vero ſancto-rum nomina annumerare non debemus:niſi quos an-tiquitus in canone deſcriptos inuenimus/excepto poſt Pater noſter in illa oratione vbi iuxta ordinem quan-tumlibet ſanctorū nomina internumerare poſſumus. Et hoc quoq̧ notandū: ꝙ perſonæ prælatorū & ſubie-

ctorum in canone diſtiguūtur. Vbi enim domini apoſtolici ſiue epiſcopi noſtri nomen aſſumimus/de prælatis agere videmur: de ſubiectis vero ſtatim in ſequenti verſu vbi dicimus. Memento domine famulorum famularumq; tuarum. Item illud/ hāc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ de prælatis ſonat: nam quod ſequitur/ſed & cunctæ familiæ tuæ: ſubiectos videtur indicare. Itē vnde & memores domine nos ſerui tui: de p̄latis. & illud ſed & plebs tua ſancta: de ſubiectis agere non dubitatur.

¶ De ſignis quæ ſuper oblationem fiunt. Cap. XV.

DE ſignis autem quæ ſuper oblationem a diuerſis diuerſe fiunt: nos ab apoſtolica ſede potiſſimum formam ſumere decreuimus vnde totius Chriſtianæ religionis ordinem & originem ſuſcepimus. Nam & illi ſedi noſtrum temporalem deus gabernatorem reuerendæ inquam memoriæ Gregoriū papam impoſuit: qui ſub decem ſuis antecesſoribus a puero Romæ nutritus & eruditus/ omnes apoſtolicas traditiōes diligentiſſime inueſtigauit/ & inueſtigatas ſtudioſiſſime in actum referre curauit. Hunc ergo doctorem religione & auctoritate præcipuum/imo apoſtolicā traditionē per ipſum: in conſecrandis myſterijs potiſſimum imitari decreuimus. Sicut nos ipſi per ipſum & per epiſcopos qui eum imitati ſunt accepimus: imparē numerū ſemper in diſpenſatione ſignorū ſuper oblationē obſeruam⁹. videlicet vnā crucē/vel tres/vel quinq; faciēdo. & hoc vtiq; non ſine certi cauſa myſterij. Nā in vna & trib⁹/trinū & vnū dominū intimamus: in quinq; autē/quincupartitā domini paſſionem ſignificamus. Merito autē/impar numerus in eccleſiaſticis officijs frequentatur: quia nunq̄ in duo ęqualia vnitate impediente diuiditur. ſicut vnitas

ſanctæ eccleſiæ:nullatenus eam in duo ſecari patitur. In primis vbi dicitur hæc dona/hæc munera:tres cruces tantum ſuper panem & vinum cõmuniter facimus. nec vnquam panem a calice ſeparamus in conſignatione:niſi vbi ſeparatim nominãtur in canone. Ita autem illa cõmuniter ſignamus: vt erecta pars crucis tantum ſuper panem/tranſuerſa autem ſuper calicem protendantur. Nam erecta pars crucis corpus dominicum ſuſtinuit:tranſuerſa autem ipſius brachia diſtendit. Vnde & calix cõgrue ſub brachia eius collocatur: quaſi de latere dominico / ſanguinẽ domini ſuſcepturus. Cum dicimus hanc igitur oblationem: vſque ad altare inclinamur/ad exemplum CHRISTI qui ſe humiliauit pro nobis vſqꝫ ad mortem crucis. Erecti autem cum dicimus/benedictam/aſcriptam/ratam:tres cruces ſuper vtrumqꝫ ſimul facimus. Non enim hic ſola oblata ſignanda eſt vt quidam faciunt:ſed vtrumqꝫ. Quia & vtrũqꝫ ſignficatur in oblatione. Nam ſequitur vt nobis fiat corpus & ſanguis:ſubauditur oblatio. Et hoc cum dicitur:quarta crux ſuper panem/& quinta ſuper calicem ſeparatim imponitur. Congrue autem prius tres tantũ cruces ſuper vtrũqꝫ fecimus/licet quinqꝫ dictiones ad ſigna facienda ęquipollens haberemus/id eſt benedictam/aſcriptam/ratam/rationabilem/acceptabilem: videlicet vt quinarium numerum non excederemus/& quintam crucem ſuper calicem quaſi quinti vulneris indicem vnde ſanguis profluxit/competenter faceremus.

¶ De acceptione oblationis in manus. Cap. XVI.

Deinde panis in manus accipitur: & anteq̃ reponatur in altari/benedicitur. Itẽ & calix eleuatus:ante depoſitionem benedicitur. Nã & ipſe dñs in euãgelio vtrũqꝫ legitur benedi

xiſſe: antequam dimitteret e manibus. Accepta enim in manibus benedixit: poſtea diſcipulis dedit. Item vbi dicitur hoſtiã puram / hoſtiam ſanctam/ tres cruces ſuper vtrũq simul facim⁹: quia & vtrũq simul in eiſdẽ verbis intelligimus, quartã autẽ ſuper panem: & quintam ſuper calicem ſeparatim inſigimus/ verum ſanguinem dñicum de latere dominico profluentẽ deſignãtes

¶ De cõmemoratiõe dominicæ paſſionis: Cap. XVII

NOtandum autem / per totum canonem/ dominicæ paſſionis commemorationem potiſſimum actitari: iuxta domini præceptum in euangelio. Hoc inquit quotieſcunq feceritis: in mei memoriam facietis. & illud apoſtoli. quotieſcunq inquit hoc ſumpſeritis: mortem domini annunciabitis. Vnde & ipſe ſacerdos per totum canonem in ex paſſione manuum: non tam mentis deuotionem/ q̃ CHRISTI extenſionem in cruce præſignat. iuxta illud/ expãdi manus meas tota die. Non ergo digiti ſũt contrahendi ſemper: vt quidam pro nimia cautela faciunt. Male enim cauti ſumus: ſi CHRSTVM imitari ſummopere non ſtudemus. Congruum ergo eſt vt manus expandamus infra canonem: hoc tamen obſeruato nequid digitis tãgamus pręter domini corpus. Notandũ quoq in ipſo canone quiquies per CHRISTVM dominum noſtrum haberi: & ipſa quinaria concluſione/ congrue quinariam domini vulneratione intimari. Preſbyter autem raro manus remittere ſolet: niſi cum neceſſario propoſitã oblationẽ benedicere debet. Preſbyter etiam humiliationẽ domini vſq ad crucem (vt prædiximus) indicat: cum ſe vſq ad altare inclinat dicendo/ hanc igitur oblationem. Statim enim in ſequẽtibus de dominica paſſione traditur: cuius typus vſq ad ſupplices te rogamus obſeruatur. Ibi videlicet ſa

cerdos ſe iuxta altare inclinãs: CHRISTVM in cruce inclinato capite ſpiritum tradidiſſe ſignificat.

¶ De cõmemoratione mortuorum & reliquis obſeruãtijs vſq; ad finem canonis. Cap. XVIII.

Poſt mortẽ CHRISTI in cruce: cõmemoratio mortuorũ apte ſubſeqtur. quia nec aliorũ defunctorũ cõmemoratio agẽda eſt: niſi q in CHRISTI morte redempti ſunt/ & in CHRISTO hãc vitã finierũt. Cũ aũt ſacerdos vocẽ exaltat dicẽs/ nobis quoq; peccatoribus: illũ cẽturionẽ deſignat/ qui viſa morte CHRISTI vocẽ exaltauit dicendo/ vere filius dei erat iſte. Tres vero cruces ſuper corpus & ſanguinẽ coĩter facit cũ dicit/ Sãctificas/ viuificas/ bñdicis: ĩ honore ſanctæ trinitatis. Poſtea cũ corpore dñico quatuor cruces ſup calicẽ facim⁹ dicẽdo/ p ipſum. & cum ipſo. & in ipſo. & quartam in latere calicis/ videlicet iterũ vulnus dñici lateris ſignificãdo. vnde & calicẽ ex eodẽ latere cũ oblata tãgim⁹ iuxta Romanũ ordinẽ. Multi tñ tres tãtũ cruces ſup calicẽ & duas in latere eius faciunt: ſed videtur incõgruũ/ cũ CHRISTVS nullũ vuln⁹ habuerit ĩ latere niſi vnũ. Sed reuerẽdæ memoriæ Gregori⁹ papa fecit vt pdixim⁹: qđ beatus Anſhelmus Lucẽſis eps ita ab eo ſe didiciſſe teſtatus eſt. & hoc ita ſemper obſeruauit: nobiſq; itidem obſeruandũ firmiſſime inculcauit. Cũ dicimus per oĩa ſæcula ſæculorũ: corpus cum calice leuamus / & ſtatim in altari depoſita cooperimus. Quia & Ioſeph corpus dominicũ de cruce leuauit: & in ſepulchro depoſitũ lapide operuit. Hucuſq; calix pro cautela coopert⁹ videbatur: deiceps aũt magis pro myſterio operitur. Quia ſicut CHRISTVS tres dies in ſepulchro fuit opert⁹: ita & nos corpus domini & calicem cooperimus vſque dum tres articulos orationis expleamus. nam & præ-

Gregorius.

fationem dominicæ orationis/& ipſam dominicā orationem/& illam quæ ſequitur/quæ embolis dominicæ orationis nuncupatur. Iuxta Romanū ordinem cū dicitur & ab omni perturbatione ſecuri: accipit archidiaconus a ſubdiacono patenam nudam/quam acolythus tenuit inuolutā/& oſculatam dat vni ex diaconib⁹ tenendam ad cōfractionem in ea faciendam. Vnde & ſacerdos ſine miniſtro ſacrificans: ad eūdem locum/ eam de ſub corporali reſumit/ & oſculatam in altari deponit/vt hoſtiam in ea confringat. Cum autem dicit per dominū noſtrū: rumpit hoſtiam in dextro latere iuxta ordinem/ad deſignandum dominici lateris percuſſionem. Deinde maiorem partem in duo cōfringit: vt tres portiones de corpore dominico efficere poſſit. Nam vnam in calicem faciendo crucem mittere debet cum dicit Pax domini: ad deſignandam corporis & animæ cō iunctionem in reſurrectione CHRISTI. Alteram vero ipſe preſbyter neceſſario ſumit ante calicis participationem: iuxta dominicam inſtitutionem. Tertiam autē communicaturis/ſiue infirmis neceſſario dimittit. nec hæc vtiq; ſine certi cauſa myſterij. Tripliciter enim corpus domini intelligitur. vnū quod reſurrexit a mortuis quod ſignificat particula in ſanguinē miſſa. aliud quod adhuc viuit in terra: ſignificatum per particulam a ſacerdote conſumptam. tertium quod iam requieſcit in CHRISTO: quod & a tertia particula in altari reſeruata apte figuratur/quam viaticum morientium appellare ſolemus.

## De pane/fractione/& communicatione. Cap. XIX.

POſt imiſſionē autē panis in calicē: iuxta Romanū ordinē dicit ſacerdos ſub ſilētio/Fiat cōmixtio & cōſecratio corporis & ſanguinis

domini noſtri IHESV CHRISTI accipientibus nobis in vitam æternam. Beatus Innocentius papa in ordine XLII conſtituit pacem dari poſt confectionem ſacramentorum. Cum pacem damus: dicere ſolemus. Pax tecū. & cum ſpiritu tuo. Congrue autem pax datur ante cōmunionem: quia iudicium ſibi manducat & bibit: quicunqꝫ non prius fratri ſuo reconciliatus cōmunicare prçſūpſerit. Sergius papa ī ordine LXXXVII conſtituit: vt in tempore confractionis dominici corporis agnus dei a clero & populo decantetur/ videlicet vt ille nobis propicietur/ cuius corpus ibi confringi videmus & credimus. Facta autē confractione debent omnes communicare: interim & antiphona cantatur/ quæ de cōmunione nomen mutuauit. cui & pſalmus ſubiūgendus eſt cum gloria patri: ſi neceſſe fuerit. Sciēdum autem eandem antiphonam ſemper eundem pſalmum cū introitu habere: ſi non habet proprium ex quo ſumpta videatur. Orationē quam inclinati dicimus antequam cōmunicemus: non ex ordine/ ſed ex religioſorū traditione habemus. ſcilicet domine IHESV CHRISTE qui voluntate patris. item illud: corpus & ſanguis domini noſtri IHESV CHRISTI. quod & dicimus/ cum alijs Euchariſtiam diſtribuimus. Sunt & aliæ multæ orationes: quas quidam & ad pacem & cōmunionem priuatim frequentant. ſed diligētiores antiquarum traditionum obſeruatores/ nos in huiuſmodi priuatis orationibus breuitati ſtudere docuerunt. potiuſqꝫ publicis precibus in officio miſſæ occupari voluerunt. Nam beatus Innocentius papa ſcribens ſancto Auguſtino & Aurelio epiſcopis/ aſſerit ꝙ nos plus cōmunibus & publicis q̄ ſingularibus & priuatis orationibus proficere poterimus.

¶ De vitanda intinctione. Cap. XX.

NOn eſt autem authenticum: quod quidam corpus domini intingunt/ & intinctum pro complemento communionis populo diſtribuunt. Nam ordo Romanus contradicit: qui & in paraſceue vinum non conſecratum cum dominica oratione & dominici corporis immiſſione iubet conſecrare/vt populus plene poſſit cõmunicare. Quod vtiq; ſuperfluo prçciperet: ſi intinctum corpus dominicum a priori die ſeruaretur/& ita intinctum populo ad
Iulius communicandum ſufficere videretur. Iulius quoq; papa in ordine XXXVI/epiſcopis Aegypti ſcribens/huiuſmodi intinctionẽ penitus prohibet: & ſeorſum calicem iuxta dominicam inſtitutionem ſumendum docet.
Gelaſius Vnde & beatus Gelaſius papa in ordine LI ſcribens quibuſdam epiſcopis / excommunicari illos præcipit: quicunq; ſumpto corpore dominico/a calicis participatione ſe abſtinuerint. Nam & ipſe in eodem decreto aſſerit. Huiuſmodi ſacramentorum diuiſio: ſine grandi ſacrilegio prouenire non poterit. Poſtq̃ omnes communicauerint: dicit ſacerdos ſub ſilentio hanc orationem iuxta ordinem. Quod ore ſumpſimus. Qua finita ſequitur oratio ſiue orationes poſt communionem dicendæ: quæ eodem numero & ordine orationibus ante lectionem epiſtolę/ſiue ſecretis ante præfationem dictis/ debent reſpondere. Quæ vtiq; orationes non pro ijs qui cõmunicaturi ſunt/ſed qui communicauerunt: iuxta proprietatẽ ſui nominis agunt. Ergo & ante ipſas communicare non negligant: quicunq; earundem orationum benedictione foueri deſyderãt. His ita finitis: ſubſequitur benedicamus domino/ ſiue ite miſſa eſt/ſi tamen aliquod feſtum fuerit quod gloria in excelſis habere debuerit. Reſpondent omnes deo gratias: iuxta apoſtolum/pro collatis beneficijs agentes.

¶ Repetitio a ſuperioribus. Cap. XXI.

VT autem a ſuperioribus aliquantulum repe tamus. poſtquam ſacerdos reſurrectionem domini per coniunctionem corporis & ſanguinis dominici denotauerit: ſubſequenter etiam populo pacem offerre debebit/ſicut & CHRISTVS poſt reſurrectionem ſuam coram diſcipulis fecit. Communicatio populi typum illius conuiuij gerit quod ſemel dominus poſt reſurrectionem ſuam cum diſcipulis iniiſſe legitur. Hos etiam poſt vltimum conuiuium ab eis diſceſſurus in cœlum/benedixit: ſic & ſacerdos populum cum oratione poſt communionem benedicit/videlicet iam cito diſceſſurus ab eo. cui tamen prius vt ipſe diſcedat: per ite miſſa eſt denunciat. in figurā angelorum/qui diſcipulis diſcedente domino ab eis dixerunt: viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cœlum/ & reliqua. Quo audito/diſcipuli adorantes dominum reuerſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno: ſicut & populus relata deo gratiarum actione/ ad propria cum gaudio reuertitur.

¶ De benedictione poſt miſſam. Cap. XXII.

PRius tamē ab epiſcopo benedicitur ſi adeſt: ſin autē a preſbytero qui miſſam celebrauit. Q̄uis beatus Damaſus papa/hoc preſbyteris nō licere dicat / vbi de vana coepiſcoporum ſuperſtitione tractat: ſi tamen nos mendoſitas exemplaris nō fefellit. Sed magnus Leo papa & beat⁹ Gelaſi⁹ papa ei⁹ ſucceſſores / ī eccleſiaſticis officijs apprime eruditi/ in decretis ſuis vbi diligētiſſime q̄d p̄ſbyteris liceat/vel nō liceat deſcribūt: nullatenus illis bn̄dictio-

Damaſus

Leo

Gelaſius

nē ſuper populū(niſi epiſcopo p̄ſente)interdicūt. Beatus quoq; Hieronymus ſanctæ Romanæ eccleſię p̄ſbyter q ſub btō Damaſo pap./& poſt ipſū vſq; ad Sixtū ſucceſſorē ei⁹ in eccleſiaſticis ſtatutis ſtudioſiſſime inuigilauit:ipſe iq̄ Ruſtico Narbonēſi epiſcopo de eccleſiaſticis ordinibus ſcribēs/ preſbyteros a benedictione ſuper populū nō prohibendos eſſe aſſerit. Si(inquit)preſbyter CHRISTVM conſecrat cum in altario dei ſacramenta benedicit:benedicere populum non debet/ qui CHRISTVM meruit conſecrare? Et poſt pauca. Hoc in eccleſijs ſuis preſbyteri : faciant quod Romæ/ſiue quod in oriēte/quod in Italia/quod in Creta/ quod in Cypro/quod in Africa/quod in Ilyrico/quod in Hiſpania/quod in Britānia/quod in Gallia/quod in omnibus locis vbi humilitas perſeuerat. Ex his ergo conijcere poſſumus beatum Damaſum papā huiuſmodi benedictionē preſbyteris illicitā aut penitus nō dixiſſe: aut ſi dixit/eccleſiaſticam tamen conſuetudinē in hoc prævaluiſſe. pręcipue cum ipſius verba ita poſſint intelligi:vt preſbyteros doceret quid eis quaſi ex proprio officio vſurpare nō liceret/& quid eis ex epiſcopali auctoritate cōcedi poſſet nō ignorarēt. Sic eni cōfirmatio Neophytorū penitus ſeparata eſt ab officio preſbyterorū:quā tamen Sāctus Gregorius papa prim⁹/ quibuſdā preſbyteris conceſſiſſe legitur ſcribens Ianuario Caliritano epiſcopo. Item & ſuſceptionem pœnitētium non ex ſua cōſecratione ſed ex epiſcoporum conceſſione preſbyteri meruerunt habere, quod illum non latebit:quicūq; ordinē cōſecrationis eorum/ ſiue ſtatuta ſanctorum patrum diligenter inſpexerit. Agathēſe quoq; concilium cap. XLIIII benedictionē ſuper populum preſbyteris prohibere videtur. Sed hanc prohibitionem:de epiſcopali tantum benedictione factam

interpretãtur:quæ vtiq; benedictio iuxta XVIII Toletani concilij cap.& atteſtationẽ ſancti Auguſtini ad Paulinũ epiſcopũ:ante cõmunionẽ populo a ſolis epiſcopis ſolet impendi. Si quis vero hoc de hac ipſa benedictione de qua agimus dictum putauerit: ſententia tamen prouincialis concilij tam generali eccleſiaſticæ conſuetudini præiudicare non poterit. Ideo autem fortaſſe huiuſmodi bendictio preſbyteris ãtiquitus interdicta eſt:quia & ad epiſcopale officium pertinere videbatur/& eccleſiaſtico conuentui nondum adeo neceſſaria reputabatur. Nam ſoli communicantes: confectioni ſacramentorũ antiquitus intererant. Quibus & oratio poſt cõmunionem quæ pro ſolis cõmunicantibus inſtituta eſt:pro benedictione potuit ſatiſfacere. Apud iuniores autem cum iam populus cõmunicare ceſſaret/ nec tamẽ a diuinis myſterijs ſe ſubſtraheret: neceſſario permiſſum eſt vt a preſbytero benediceretur/ne tam benedictione q̃ etiam cõmunione priuatus diſcedere videretur. Siue autem ea occaſione/ſiue hoc alia preſbyteris permitteretur ab epiſcopis:adeo tamen in vſum iam vſquequaq; deuenit/vt nequaq̃ abſq; graui ſcandalo a preſbyteris in populo prætermitti poſſit/ niſi forte apoſtolica ſedes ſynodaliter & generaliter prohibere voluerit.

¶Quid agat ſacerdos poſt miſſam. Cap. XXIII.

Finitis omnibus oſculatur preſbyter altare dicens. Placeat tibi ſancta trinitas. Deinde ſacris veſtibus ſe exuens cantat hymnũ trium puerorum:iuxta quod ſancti patres in quarto Toletano concilio decreuerunt capite decimoquarto:videlicet vt excommunicationi ſubiaceret / quicunq; ſacerdos eundem hymnum poſt miſſam dicere negligeret / Pſalmum quoque Laudate dominum in

ſanctis eius in gratiarum actionē ſubiungens/cum pa=
ter noſter & verſibus ad hoc competentibus. concludit
eam cum oratione illa: deus qui tribus pueris. Sciendū
iuxta decreta pontificum: ꝙ preſbytero non licet corā
epiſcopo niſi eo iubente / vel ſacrificare / vel populum
benedicere/vel ſalutare/vel exhortari. Vnde cum euan
gelium legit coram epiſcopo: benedictionem petit ab
eo. Item cum vult ſacrificare inclinat ſe epiſcopo pro cō
ceſſione: cui etiam cum populo ſe inclinat pro vltima
benedictione.

¶ Breuis deſcriptio celebrandæ miſſæ. Cap. XXIIII

PResbyter cum ſe parat ad miſſam: in pri=
mis cantat Pſal. Quam dilecta. Pſal. Bene=
dixiſti domine. Pſal. Inclina. Pſal. Credidi
Deinde Kyrie eleiſon Pater noſter. Ego di=
xi domine. Cōuertere domine. Fiat miſericordia tua.
Sacerdotes tui. Protector noſter aſpice deus. Domine
exaudi orationem meam. Oratio. Aufer a nobis domi
ne cunctas iniquitates noſtras: quæ et iam prius poſi=
ta eſt. Item alia oratio. Actiones noſtras quæſumus do
mine & aſpirando præueni & adiuuando proſequere:
vt cuncta noſtra operatio per te ſemper incipiat & per
te cœpta finiatur. Per. Paratus autem venit ante altare
dicens. Anti. Introibo ad altare dei.

Pſal. 42. IVdica me deus & diſcerne cauſam meam de
gente non ſancta: ab homine iniquo & dolo
ſo erue me.
Quia tu es deus fortitudo mea quare me re=
puliſti: & quare triſtis incedo dum affligit me inimi=
cus?
Emitte lucem tuam & veritatem tuam/ ipſa me dedu=
xerunt: & adduxerunt in montem ſanctum tuum & in

tabernacula tua.
Et introibo ad altare dei:ad deum qui lætificat iuuen tutem meam.
Cõfitebor tibi in cithara deus deus meus/quare triſtis es anima mea:& quare conturbas me.
Spera in deo quoniam adhuc confitebor illi : ſalutare vultus mei & deus meus.
Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto.
Sicut erat in principio & nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorum Amen.
Et facit cõfeſſionem. CONFESSIO. Confiteor deo omnipotẽti/illis ſanctis/& oibus ſanctis/& tibi frater: quia peccaui in cogitatiõe/in locutione/in opere/ĩ pollutione mẽtis & corporis.ideo precor te orare pro me. RESPONSIO. Miſereatur tui ops deus & dimittat tibi oia peccata tua/liberet te ab omni malo/& conſeruet te in õni opere bono/& perducat nos pariter IHESVS CHRISTVS filius dei viui in vitã æternam amen. Indulgẽtia. Indulgentiã & remiſſionẽ omnium peccatorum noſtrorũ nobis tribuat omnipotens & miſericors dominus amen.

## ℂLitaniæ Græcæ.

| | | |
|---|---|---|
| 1 | κυριε | ελεησον |
| 2 | κυριε | ελεησον |
| 3 | κυριε | ελεησον |
| 1 | χριστε | ελεησον |
| 2 | χριστε | ελεησον |
| 3 | χριστε | ελεησον |
| 1 | κυριε | ελεησον |
| 2 | κυριε | ελεησον |
| 3 | κυριε | ελεησον |

¶Hymnus angelorum a Symmacho auctus.

Symmachus

GLoria in excelſis deo. & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Laudamus te. Benedicimus te. Adoramus te. Glorificamus te. Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuã. Dñe deus rex cœleſtis deus pater omnipotens. Domine fili vnigenite IHESV CHRISTE. Domine deus agnus dei filius patris. Qui tollis peccata mundi miſerere nobis. Qui tollis peccata mũdi/ ſuſcipe deprecationem noſtram. Qui ſedes ad dexteram patris miſerere nobis. Quoniam tu ſolus ſanctus. Tu ſolus dominus. Tu ſolus altiſſimus IHESV CHRISTE cum ſancto ſpiritu in gloria dei patris. AMEN.

## ¶Concordia Symbolorum.

| Articuli.12. | ¶Symbolũ apoſtolorũ | ¶Symbolum Conſtantinopolitanum. |
|---|---|---|
| | Petrus | |
| 1 | ¶Credo in deum patrem omnipotentem creatorem cœli & terrę. | ¶Credo in vnum deum patrem omnipotẽtem/ factorem cœli & terræ viſibilium omnium & inuiſibilium. |
| | Andreas | |
| 2 | ¶Et in IHESVM CHRISTVM filium eius vnicum/ dominum noſtrum. | ¶Et in vnũ dñm IHESVM CHRISTVM filiũ dei vnigenitum/ & ex patre natũ ante oia ſæcula/ deũ de deo lumen de lumine/ deum verum de deo vero: genitum nõ factũ/ cõſubſtantialẽ patri/ per quẽ oia facta ſunt. |
| | Iacobus | |
| 3 | ¶Qui conce- | ¶Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutẽ deſcẽdit |

| | |
|---|---|
| ptus eſt de ſpiritu ſancto nat⁹ ex MARIA virgine. Ioannes | de cœlis. Et incarnatus eſt de ſpiritu ſancto ex MARIA virgine. & homo factus e . |
| 4 ¶Paſſus ſub Pontio Pilato/ crucifix⁹/mortuus & ſepultus. Philippus. | ¶Crucifixus etiā pro nobis ſub Pontio Pilato/paſſus & ſepultus eſt. |
| 5 ¶Deſcendit ad inferos/tertia die reſurrexit a mortuis. Bartholomæus. | ¶Et reſurrexit tertia die ſecundum ſcripturas. |
| ¶Aſcendit ad cœlos/ ſedet ad dexteram dei patris omnipotentis. Thomas. | ¶Et aſcendit in cœlum/ ſedet ad dexteram patris. |
| 7 ¶Inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Matthæus. | ¶Et iterū venturus eſt cū gl'ia iudicare viuos & mortuos. Cuius regni non erit finis. |
| 8 ¶Credo in ſpiritum ſanctum. Iacobus. | ¶Et in ſpiritū ſāctū dñm & viuificantē/qui ex patre filioq; procedit. qui cū patre & filio ſimul adorat̃ & cōglorificatur. qui locutus eſt per prophetas. |
| 9 ¶Sanctam eccleſiam catholicam/ſanctorū communionem. Simon. | ¶Et vnam ſanctam catholicam & apoſtolicam eccleſiam. |
| 10 ¶Remiſſionem peccatorum. Thadeus. | ¶Cōfiteor vnum baptiſma in remiſſionem peccatorum. |

| | |
|---|---|
| 11 ¶Carnis reſurrectionem. Matthias. | ¶Et expecto reſurrectionem mortuorum. |
| 12 ¶Vitam æternam. | ¶Et vitam venturi ſęculi. |

AMEN.

¶Symbolum Conſtantinopolitanū a C L epiſcopis in cõcilio Conſtantinopolitano fuit ordinatū/vt Marcus Nicenū:ita hoc Cōſtantinopoli ordinatū in eccleſia dicendū Damaſus papa īſtituiſſe fert̃.huic poſtmodum additæ ſunt particulæ:de cœlis. ſecundū ſcripturas.filioq̨.quas tanq̃ additas ſub obeliſco notauimus hoc pacto.¶DE OBLATIONE. Cum ſacerdos accipit oblationem dicit. Acceptabile ſit omnipotenti deo ſacrificium noſtrum.Deinde calice in altari ad dextrā oblatæ depoſito dicit.Veni ſanctificator oīpotēs æternæ deꝰ/benedic hoc ſacrificiū tuo noī præparatum per CHRISTVM. Ft inclinatꝰ ante altare dicit.Suſcipe ſancta trinitas hāc oblationē quā tibi offerimꝰ in memoriā paſſionis/reſurrectionis/aſcēſionis dn̄i noſtri IHESV CHRISTI/& in honorē ſanctæ dei genitricis MARIAE/ſācti Petri/ſācti Pauli & iſtorū atq̨ oīm ſanctorū tuorū/vt illis proficiat ad honorē/ nobis autē ad ſalutē/& vt illi pro nobis dignent̃ itercedere in cœlis quorū memoriā agimus in terris per CHRIS. Orate. Secreta. Deſcriptio canonis iuxta Romanam auctoritatē. Te igitur clementiſſime pater per IHESVM CHRISTVM filium tuum dominum noſtrum ſupplices rogamus & petimus:vti accepta habeas & benedicas. Hic ſignat ſacerdos oblationem & calicem tribus vicibus ſub vna cruce . Hæc ✠ dona/ hæc ✠ munera/hæc ✠ ſancta ſacrificia illibata imprimis quę tibi offerimꝰ pro eccleſia tua ſancta catholica.

quam pacificare/cuſtodire/adiuuare & regere digneris/ toto orbe terrarum vna cum beatiſſimo famulo tuo papa noſtro illo/& antiſtite noſtro/illo. Memento domine famulorum famularumq; tuarum. Hic nomina viuorum memorentur ſi volueris / ſed non dominica die. Et omnium circũaſtantium quorum tibi fides cognita eſt & nota deuotio.qui tibi offerũt hoc ſacrificiũ laudis pro ſe ſuiſq; omnibus/ pro redẽptione animarũ ſuarum/pro ſpe ſalutis atq; incolumitatis ſuæ tibi reddunt vota ſua æterno deo viuo & vero. Cõmunicantes & memoriã venerantes imprimis glorioſæ ſemper virginis MARIAE genitricis dei & dñi noſtri IHESV CHRISTI/ ſed & beatorum apoſtolorum ac martyrum tuorum Petri/ Pauli/ Andreæ/ Iacobi/Ioannis/Thomæ/Iacobi/Philippi/Bartholomæi/Matthęi/Simonis & Thadæi/ Lini/Cleti/Clemẽtis/ Sixti/Cornelij/Cypriani/ Laurentij/ Griſogoni/Ioãnis & Pauli/Coſmæ & Damiani/& omnium ſanctorum tuorum quorum meritis precibuſque concedas: vt in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio. Per CHRISTVM. Hic inclinatur vſq; ad altare dicẽs. Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ ſed & cunctæ familiæ tuæ:quęſumus domine vt placatus accipias / dieſq; noſtros in tua pace diſponas / atq; ab æterna damnatione nos eripi & in electorum tuorũ iubeas grege numerari. Per CHRISTVM dominum noſtrum. Erectus:ambo/cum tribus crucibus benedicat. Quam oblationẽ tu deus in omnibus quæſumus bene✠dictam/aſcri✠ptam/ra✠tam/rationabilẽ/acceptabilemq; facere digneris. Hic ſeparatim ſignat oblatam et calicẽ. Vt nobis cor✠pus & ſan✠guis fiat dilectiſſimi filij tui domini noſtri IHESV CHRISTI. Qui pridie q̃ pateretur accepit panem in ſanctas ac venerabi-

les manus ſuas / eleuatis oculis in cœlum ad te deum patrem ſuum omnipotentem/ tibi gtatias agens benedixit/ fregit/ dedit diſcipulis ſuis dicens. Accipite & mãducate ex hoc oẽs. HOC EST CORPVS MEVM. Simili modo poſteaq̃ cœnatum eſt: accipiens & p̃clarũ calicẽ in ſanctas ac venerabiles manus ſuas/ itẽ tibi gratias agẽs benedixit/ dedit diſcipulis ſuis dicens. Accipite & bibite ex hoc oẽs. HIC EST ENIM CALIX & reliqua. Hæc quotieſcũq; feceritis in mei memoriã facietis. Vnde & memores dñe nos tui ſerui/ ſed & plebs tua ſancta CHRISTI filij tui domini dei noſtri/ tam beatæ paſſionis / necnon & ab inferis reſurrectionis/ ſed & in cœlos glorioſæ aſcenſionis: offerimus præclaræ maieſtati tuæ de tuis donis ac datis. Hic tres cruces ſuper vtrũq; ſimul facit/ & quartam ſuper oblationem/ & quintam ſuper calicem. Hoſtiam ✠ purã/ hoſtiam ✠ ſanctã/ hoſtiam ✠ immaculatã/ panẽ ✠ ſanctum vitæ æternæ/ & calicem ſalutis perpetuæ. Supra quæ propicio ac ſereno vultu reſpicere digneris & accepta habere: ſicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui iuſti Abel/ & ſacrificiũ patriarchæ noſtri Abrahæ/ & qđ tibi obtulit ſummus ſacerdos tuus Melchiſedech/ ſanctum ſacrificiũ / immaculatã hoſtiã. Hic inclinat ſe iuxta altare dicens. Supplices te rogamus omnipotens deus : iube hæc perferri per manus ſancti angeli tui in ſublime altare tuum/ in conſpectũ diuinæ maieſtatis tuæ. Hic erigit ſe dicẽs. Vt quotquot ex hac altaris participatione: ſacroſanctũ filij tui corpus & ſanguinẽ ſumpſerimus/ oĩ benedictione cœleſti et gratia repleamur. Hic duæ orationes dicũť. Memẽto etiã dñe famulorũ famularũq; tuarũ qui nos p̃ceſſerũt cũ ſigno fidei & dormiũt in ſõno pacis. Et recitanť nomina. Deide poſtq̃ recitata ſunt: dicit. Ipſis domine

& omnibus in CHRISTO quieſcentibus/locum refrigerij / lucis & pacis vt indulgeas deprecamur. Per CHRISTVM dominum noſtrum. Nobis quoq; peccatoribus famulis tuis de multitudine miſerationum tuarum ſperantibus/partem aliquam & ſocietatem donare digneris cum tuis ſanctis apoſtolis & martyribus cum Ioanne. Stephano. Matthia. Barnaba. Ignatio. Alexandro. Marcellino. Petro. Felicitate. Perpetua. Agatha. Lucia. Agnete. Cecilia. Anaſtaſia. & cum oĩbus ſanctis tuis intra quorũ nos conſortiũ nõ æſtimator meriti ſed veniæ quæſumus largitor admitte. Per CHRISTVM dominum noſtrũ. per quem hęc omnia domine ſemper bona creas. Hic tres cruces ſuper vtrumq; ſimul faciat. Sancti✠ficas/viui✠ficas/bene✠dicis & preſtas nobis. Hic cum oblata quatuor cruces facit ſuper calicem & quintam in latere ipſius. Per ip✠ſum & cum ip✠ſo & in ip✠ſo eſt tibi deo✠patri omnipotenti/in vnitate ſpiritus✠ſancti omnis honor & gloria. Hic eleuat calicem dicens. Per omnia ſæcula ſæculorum. Amen. Et deponit oblatã dicens. Oremus. Pręceptis ſalutaribus moniti & diuina inſtitutione formati audemus dicere. ❡ORATIO DOMINI.

1 ❡ Pater noſter qui es in cœlis ſanctificetur nomen tuum. Petitiones

2 ❡ Adueniat regnum tuum.

3 ❡ Fiat voluntas tua/ſicut in cœlo & in terra.

4 ❡ Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

5 ❡ Et dimitte nobis debita noſtra: ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.

6 ❡ Et ne nos inducas in tentationem.

7 Sed libera nos a malo. Amen.

Libera nos quęſumus domine ab omnibus malis pręteritis/præſentibus/& futuris: & intercedente beata &

glorioſa ſemper virgine dei genitrice MARIA & beatis apoſtolis tuis/Petro/ Paulo/ acq; Andrea. Hic nominat quotquot ſanctos voluerit. Cum omnibus ſanctis:da propicius pacem in diebus noſtris vt ope miſericordiæ tuæ adiuti & a peccato ſimus ſemper liberi. Hic patenam accipiat & oſculatam deponat. & ab omni perturbatione ſecuri. Hic corpus ſuper patenam in tria diuidat dicens. Per dominum noſtrum IHESVM CHRISTVM filium tuum qui tecum viuit & regnat deus per omnia ſæcula ſæculorũ.amen. Hic tertiam partem in calicem mittit dicens. Pax domini ſit ſemper vobiſcum. Et ſubiungit orationem iſtã. Fiat commixtio & conſecratio corporis & ſanguinis domini noſtri IHESV CHRISTI accipientibus nobis in vitam æternam. Et oſculato altari dat pacem aſtanti dicens. Pax tecum. Reſp. Et cũ ſpiritu tuo. Inclinatus autem dicit anteq̃ communicet. Domine IHESV CHRISTE qui voluntate patris cooperante ſpiritu ſancto per mortem propriam mundum viuificaſti: libera me per hoc ſacroſanctum corpus & ſanguinem tuum ab omnibus iniquitatibus meis / & malis meis/& fac me tuis inhærere mandatis/& a te nunquã in perpetuum ſeparari, qui cum patre & ſpiritu ſancto. Cum diſtribuit Euchariſtiam:dicit. Corpus & ſanguis domini noſtri IHESV CHRISTI proficiat tibi in viam æternam. Amen. Poſtquam omnes communicauerint:dicit. Quod ore ſumpſimus pura mente capiamus:& de munere temporali fiat nobis remediũ ſempiternum. Per. Finita miſſa dicit. Placeat tibi ſancta trinitas obſequiũ ſeruitutis meæ & præſta: vt hoc ſacrificium quod oculis tuæ maieſtatis ego indignus obtuli/mihi & omnibus pro quibus illud obtuli/te miſerante ſit propiciabile. per CHRISTVM dominũ.

Exuens ſe veſtibus ſacris dicit. Trium puerorū. Benedicite. Laudate dominum in ſanctis eius. Kyrie eleiſon Pater noſter. Confiteantur tibi domine. Exultabunt ſancti. Exultēt iuſti. Non nobis domine. Domine exaudi. Oratio. Deus qui tribus pueris. Alia. Actiones.

¶ DICENDA POST MISSAM.

ANTI. Trium puerorum cantemus hymnum quem cantabant in camino ignis benedicentes dominum.

¶ CANTICVM TRIVM PVERORVM.

Benedicite omnia opera domini domino: laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.

Benedicite angeli domini domino: benedicite cœli domino.

Benedicite aquæ omnes quæ ſuper cœlos ſunt domino: benedicite omnes virtutes domini domino.

Benedicite ſol & luna domino: benedicite ſtellæ cœli domino.

Benedicite imber & ros domino: benedicite omnis ſpiritus dei domino.

Benedicite ignis & æſtus domino: benedicite frigus & æſtas domino.

Benedicite rores & pruina domino: benedicite gelu & frigus domino.

Benedicite glacies & niues domino: benedicite noctes & dies domino.

Benedicite lux & tenebræ domino: benedicite fulgura & nubes domino.

Benedicat terra dñm: laudet & ſupexaltet eū in ſęcula.

Benedicite montes & colles domino: benedicite vniuerſa germinantia in terra domino.

Benedicite fōtes dño: bñdicite maria & flumina dño.

Benedicite cete & omnia quę mouentur in aquis domino: benedicite omnes volucres cœli domino.

Benedicite omnes beſtiæ & pecora domino:benedicite filij hominum domino.
Benedicat iſrael dominum:laudet & ſuperexaltet eum in ſæcula.
Benedicite ſacerdotes dñi dño:bñdicite ſerui dñi dño.
Benedicite ſpiritus & animæ iuſtorum domino:benedicite ſancti & humiles corde domino.
Benedicite/Anania/Azaria/Miſael domino:laudate & ſuperexaltate eum in ſæcula.
Benedicamus patrem & filium cum ſancto ſpiritu:laudemus & ſuperexaltemus eum in ſæcula.
Benedictus es domine in firmamento cœli:laudabilis & glorioſus & ſuperexaltatus in ſæcula.
Pſal.150. Laudate dominum in ſanctis eius:laudate eũ in firmameuto virtutis eius.
Laudate eum in virtutibus eius: laudate eũ ſecundũ multitudinẽ magnitudinis eius.
Laudate eum in ſono tubę: laudate eum in pſalterio & cithara.
Laudate eũ in tympano & choro:laudate eum in chordis & organo.
Laudaie eũ in cymbalis beneſonantibus/laudate eum in cymbalis iubilationis:omnis ſpiritus laudet dñm.
¶Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon.Pater noſter.Sed libera.
¶Confiteantur tibi domine omnia opera tua.Et ſancti tui benedicãt tibi.Exultabunt ſancti in gloria.Lætabuntur in cubilibus ſuis.Non nobis domine non nobis.Sed nomini tuo da gloriam.Domine exaudi orationem meam.Et clamor meus ad te veniat.Oremus.
¶ Deus qui tribus pueris mitigaſti flammas ignium: concede propicius vt nos famulos tuos non exurat flãma viciorum.Per dominum. ¶Alia oratio.

Actiones noſtras quæſumus domine aſpirãdo præueni & adiuuando proſequere: vt cuncta noſtra oratio & operatio a te ſemper incipiat/ & per te incepta finiatur per CHRISTVM dominũ noſtrum. Et hæc oratio/ Actiones noſtras tam in præparatione miſſæ poſt orationẽ aufer a nobis/ q̃ hic cõpleto miniſterio dicẽda ẽ.

¶ Epilogus adiectus. Cap. XXV

PSalmos et confeſſionem ante miſſam dici inſtituit Pontianus a beato Pe. XVIIII.

¶ Introitum Celeſtinus primus a Petro. XLV.

¶ κυριε ελεησον Sylueſter a Pe. XXXIIII ex imitatione Græcorum nouenario repetendum Gregorius primus a Petro. LXVI.

¶ Duos ad minimum ſacerdoti cum ſacrificat adeſſe Anacletus a Petro V & Sother a Pe. XIII.

¶ Sacerdotem velato capite altari non aſtare Zacharias a beato Pe. XCV

¶ Gloria in excelſis deo/ qui hymnus angelorũ dicitur: Teleſphorus. Auxit et compleuit hunc hymnũ Symmachus a Pe. LIII. & completum vt nunc/ inſtituit canendum.

¶ Et cum ſpiritu tuo/ & alias ſalutationum reſpõſiones tã clero q̃ plebi reſpõdendum Concilium Aurelianenſe.

¶ Orationũ auctores p̃deceſſores Gregorij primi et ipſe Gregorius primus.

¶ Amen/ orationum cõfirmationem omibus reſpondẽdum. Ex ſanctione patrum & concilijs.

¶ Solas authenticas orationes eſſe dicẽdas. Authẽticæ ſũt q̃ a ſũmis põtificibus ſunt cõpoſitæ. Concilium Africanum.

¶ Epiſtolam in eccleſia circa ſubdiaconatum nõ licere ſacris veſtibus indutum legere/ alioqui a ſacerdote eſſe legendam. Hormiſda a Pe. LIIII

¶ Dũ legitur epiſtola ob

reuerentiam apoſtoli & etiam quia ſæpe hoc nomē bñdictū IHESVS replicare ſolet vt genua curuēt/ Græci ſurgunt.

¶Sine ſacris veſtibus nō eſſe altari miniſtrandū. Quapropter arcendos eſſe ruſticos qui ſe ingerūt in ſummo ſacrificio ſacerdotibus miniſtrare Ordo Romanus.

¶Gradualia & tractus Celeſtinus primus.

¶Euāgelium ſacrificio prælegendum. Teleſphorus.

¶Euāgeliū ſi diaconus legit:eo in meridiem verſo legendum.

¶Si ſacerdos legit:ī ſiniſtro cornu altaris legit/ eo ſēper ad orietē verſo.

¶Euāgeliū dictur⁹ crucē frōti et pectori īprimit Hęc ex ſanctione patrū & ordine Romano.

¶Dū euāgeliū legit ob reuerētiā eſſe ſurgendū. Anaſtaſius primus a Petro XXXXI

¶Clericos a laicis dum ſacrificiū celebratur eſſe ſeparandos/viris laicis citra chorum in parte meridiei id eſt dextra & mulieribus in parte ſeptētrionali & ſiniſtra/ clericis ī choro & circa altare ad ſeruiēdum manentibus. Bonifacius ſecundus a Petro LVII.

¶Sacrata ad vſū altariū a ſolis ſacratis eſſe tāgēda Sixt⁹ primus a Pe. VIII qđ confirmauit Bonifacius primus a Pe. XLIIII Et ne mulier tāgeret aut lauaret ſacratas pallas q̄b⁹ altaria cōtegunt. Quo fit vt laicis ſācta altaria tāgere nō liceat. qđ & nūc ī paruis portatilibus obſeruari pręcipitur/ſed in magnis violari negligitur.

¶Symbolū in eccleſia canendum:Marcus a Petro XXXV ſucceſſore eius/ Damaſo/quarto poſt ipſum idem confirmante.

¶Oblationē dum offertorium canitur eſſe offerēdam/ eumq; fore modicæ quantitatis azymum panem & vinū aqua mixtū. Alexander a Petro VII

¶Ante tertiam horam non eſſe offerendum. Teleſphorus.

¶Panem oblationis ſu per corporale ī altari & calicē oblati panis propter myſteriū eſſe locanda/& totum ſacrificium vtroq̧ ſuper altare exiſtēte peragendū: niſi tantiſperdū ſancta ſanctorum ad ſpectacula populi leuantur. Sixtus primus.

¶Nitidis pānis cooperiēda altaria. Bonifacius tertius a Pe. LXVIII.

¶ Calicē benedictionis diſcoperiēdū dū dicitur accepit & pręclarum calicem. Dum leuatur. Dū dicitur: oremus pręceptis ſalutarib9. Et ibi per ipſum & cum ipſo. alibi partim propter cautelā/ partim propter myſteriū cooperiendū. Ordo Romanus.

¶Patenā depoſita oblatione in altari Romana cōſuetudine a ſacerdote ſub corporali abſcondēdam / aut a ſubdiacono inuolutam inter ſacrificandum tenendam.

¶ Secretas / præfationes & canonē brachijs & manibus expaſſis dicendum. Gelaſius primus.

¶Sāctus ter Sixt9 prim9

¶ Pater noſter Apoſtoli & Gregorius primus.

¶Oſculum pacis Innocētius primus a Pe. XLII.

¶Agnus dei ter. Sergius prim9 a pe. LXXXVII.

¶ Pacem dandam poſt Agnus dei. Leo ſecundus a Petro. LXXXIII

¶Poſt communionē orationes. Ite miſſa eſt. Benedicamus domino. Gelaſius primus & Gregorius primus.

¶Sacerdotib9 benedicere populo abſente epo in calce ſacrificij concedunt. Gelaſius primus & Leo primus/a Petro. XLVII.

¶ Hymnos Benedicite omnia opera/ & Laudate dominum in ſanctis eius cum precibus & oratione completo myſterij officio eſſe dicendos Gregorius primus & ātecelſores ei9. Quos qui dicere omittūt:

excommunicationi ſubiacent ex Toletano cōcilio.

¶Hæc ſunt in quibus oportet quemq; ſacerdotem prudenter ad dei laudem & honorem & ad ſuam ſalutem exerceri/gratiam præſtante & iuuamen domino noſtro IHESV CHRISTO præcipuo huius ſacratiſſimi & ineffabilis myſterij & auctore & conſūmatore.

¶Pariſijs ex officina libraria Henrici Stephani anno CHRISTI ſaluatoris qui eſt altare/victima & ſacrificiū noſtrū/ ſuperbenedictus in ſęcula ſęculorū M D XVIII. ſecunda die decēbris.

A M E N

Z 1020. 19

99 956129

MC